

Az utolsó reggelen

3. RÉSZ

Ó, ezek a sima esték, pásztortűz ég az alkonyatban, surrogó nyestek a város külterki részén, ahol az erdő és a vasbeton házak találkoznak. Káprázat az egész. És ha nem káprázat, akkor micsoda? Most, hogy a szerelem légneművé alakult, s a szaga mindenfelé érződik, de megfoghatatlan, mint ahogy megfogható a vízcsepp vagy az acél, szóval... Abban az időben volt a Takács tárgyalása, de biz Isten, nem mindegy, hogy a nem létező esküvő után-e vagy előtte. Utána, persze. Egy-két héttel utána, már nem tudja pontosan, de jól emlékszik arra, hogy milyen fájdalmas volt... Amikor meg nem volt fájdalmas, akkor szinte üdvözítő. Kár, hogy Noszlopyt úgy összezavarták az események.

Egy órát vártak a templomban. Aztán hazamentek, mint a jól helyben hagyott kutya-kölykök. Az ajtót nyitva találták, és mivel a tartalékkulcs Gabi birtokában volt, nem lehetett kétségük afelől, hogy ki fogja fogadni őket. Noszlopy őrvjögött, Pityu csillapította. De az őrvjögés kissé mesterkéltre sikerült, pofon nem csattant, szakításról még kevésbé esett szó. Noszlopy kiadta magából a dühöt, de nem az esküvő bántotta a leginkább, hanem hogy megszegyenyítették. Gabi vállat vont. „Ki nem állhatom az esperest. Az utolsó pillanatig úgy volt, hogy odamegyek. De valahogy nem vitt rá a lélek.” Ezzel újabb dührohamot váltott ki Noszlopyból. „Megesküdhetünk a jövő héten is. És egy hónap múlva is. Vagy egyáltalán nem esküszünk meg. Úgy szabadabb az ember” – mondta Gabi. És tudta, hogy Noszlopy szíve szerint beszél. Az emberi élet véges, és tovább osztja a végességet a házasság, a jó modor, az udvariasság, amíg nem marad szinte semmi a légszomjon kívül. Hogy helyesen cselekedett Gabi? Ezt korántsem tudta eldönteni. Az első pillanatban őrvjögött, de az első pillanatban nem biztos, hogy helyesen cselekszik az ember. Két-három hónap múlva már az volt a meggyőződése, hogy Gabi a leghelyesebben cselekedett az esküvő ösztönös elhalasztásával.

És ez alatt a két-három hónap alatt zajlott le a „medvés” Takács pere. A negyedik sorban ültek, Takács sápadt volt, egyetlen pillanatra sem látszott úgy, mintha felfedezte volna őket, mintha levegő volna mindegyikük, és a székek üresek lennének. De ők nem törődtek vele, ismét szabadok voltak, esküvő nélkül. Annál nagyobb volt Noszlopy elképedése, amikor Gabi így szólt.

– Tulajdonképpen ez az ember ártatlan.

– És ezt meg hogy érted?

– Csak hangosan gondolkodtam – mondta Gabi. – A bíróság az erőszakszervezetek kulturált formája. De ne felejtse el, amit mondtam. A bíróság leegyszerűsíti a dolgot.

És valamivel később:

– A bíróság dönt: szabad vagy, vagy nem vagy szabad. De az utóbbi esetben is lehet az ember ártatlan. Bírósági értelemben nem, de a szabadság több, mint bírósági ítélet.

Ezt nem értette Noszlopy. Ez a bíróság lejárata, gondolta. Magyarán: Gabi fölmondta a diszkrét szabályt, mely szerint a bíróságnak akkor is igaza van, ha tulajdonképpen nincs igaza. Pedig még folyt a per. Még nem hoztak ítéletet az öreg Takács ügyében, és Takács nem is könnyítette meg a dolgukat. A bíróság nemes feladatot vállalt, le kellett mosnia a szegényt, melyet negyven év diktatúrája fölhalmozott. Ezért is ültek úgy, mintha az első pert akasztották volna a nyakukba. A padok beszélhettek volna. De szerencsére, a padok nem beszéltek. Néhány nappal az elképzelt, de meg nem valósult esküvő után Gabi azt mondta, nem tudott volna Noszlopyné lenni. Megtehetné volna, hogy a lánykori nevét tartja meg, mert úgyis Noszlopy felesége lett volna, és előbb-utóbb alárendelte volna a cselekedeteit Noszlopy akaratának. De nem vitte rá a lélek. „Nem akarok megbántani, lehet, hogy nagyon édes pár lettünk volna” – mondta és egy grimaszt vágott. Noszlopy csak nehezen értette meg, mit is mondott neki a lány, nem, mert gyöngye felfogású volt, hanem mert túlságosan cinikusnak találta Gabi hozzáállását. Jó, mondhatni frivolnak is, bár ez a szó kiment már a divatból.

A per tehát elkezdődött... Surrogó nyestek? Vajon ez hogy kerül ide? És a pásztortüzes estek? Vajon miként befolyásolja ez az öreg Takács sorsát? Nyilvánvalóan semmiképpen. A nyestek vakkantása az éjszakában, és az öreg Takács hallgatása között lehet némi összefüggés. „Még rágondolni is veszélyes” – mondta Gabinak, aki ebből egy szót sem értett. „Ha hiszed, ha nem, a bíróság leegyszerűsíti az ítéletet, de ezt majd komplikáltan adják elő, hogy ne értse senki sem.” Ezt persze nem gondolta komolyan, ha racionálisan gondolkozott. Noszlopy elégedetten gondolta úgy, hogy a nap kilencven százalékában racionálisan gondolkodik, és ha lehet, nem törődött azzal tíz százalékkal. Mindeneddig megengedhette ezt magának.

A támadás másfelől jött, ahonnan nem is feltételezte volna. A második napon a bíróságra menet, egyik percről a másikra, olyan heves zivatar keletkezett, hogy Gabi kalapját elfújta a szélvihar. Öt másodperc alatt úgy megáztak, mintha ürgeöntés lett volna. Bemenekültek a Zora nevű félig kocsmába, amit a nép foglalt el, a pálinkaleheletű, pirospozsgás gazdasszonytól a rumlizó henteslegényig. No, már csak ez hiányzott, gondolta Noszlopy. És akkor fölfedezték Pityut, aki Pestről jött, egynapos késéssel, és ugyancsak ide menekült. Megörültek egymásnak. A zápor, amilyen hevesen kezdődött, úgy el is állt. Pityu szerint már úgyis elkéstek a tárgyalásról, ezért fölmentek a Zorából a sötét kávéházba, mely egyesek szerint a legsötétebb kávéház volt Pozsonyban, már csak az ördög ajtaja volt sötétebb. Két ablaka egy szomorú udvarra nézett, mely örök időktől piszkos volt, s melyben napokig állt az esővíz, míg tíz méterrel odébb harminc fokos hőségétől kábultak az embe-

rek. Nos, itt legalább nem volt hőség, és villanyt égettek naphosszat. Pityuval volt egy nő. Noszlopy sokat hallott a nőről, és a legkülönfélébb elképzelései voltak róla. Többnyire hamisak. Nem volt olyan szép, mint ezt kezdetben mondták, és ahogy Pityu is bezengete, viszont fölényes volt és gyanakvó, bár ezt most még leplezte. „Talán megérezte azt a pici cinizmust, ami nélkül az ember nem ember, legföljebb növényevő gazella.” Noszlopyval szemben túl óvatos volt, mint mikor az ökölvívó megpróbálja kipuhatolni, milyen erős a partner. „Szerelem, egyszerű, de nem buta férj, egy, legföljebb két gyerek, mert ő nem házinéni, hogy egész nap a gyerekekkel keljen föl és feküdjön le.” Noszlopy legalábbis így látta. És az a fölény, mely minden második anyaországiban zavarta... még meg sem szólalt, már idegesítette. „Már a nézése is olyan. Pedig ő nem tehet a nézéséről” – gondolta. Csupán Pityu volt az oka, hogy jófiúként viselkedett.

A kávéház tele volt, a pincérek azonban nem mutatkoztak, mintha valamennyien ebédre mentek volna. Pityu kiáltására jött elő egy öregecske asszonyság, és nagy kegyesen fölvette a rendelést.

– Ez is megérdemelne pár havi börtönt – jegyezte meg Pityu.

Gabi csak öt percig maradt.

– Este találkozunk – mondta. – Gyertek el hozzám. Pizzát csinállok.

De a pizza nem vonzotta Pityut, és, mint ezt elárulta végül, Noémit sem. Noéminek, sajnos, még aznap vissza kellett utaznia. Tulajdonképpen a semmiért jött el. Délelőtt jelen akart lenni a tárgyaláson, de a vihar miatt ez a terve fuccsba ment. Másnap reggel már munkába kellett állnia.

– Én sem jöhetek – szabadkozott Pityu. – A pizzának várnia kell a sorára. – Hárító mozdulata nem volt kemény, Gabinak mégis villant a szeme. De ezt csak Noszlopy látta.

– Hát sajnálom – mondta, és szedelődzködött.

Miután elment, Pityu óvatosan, hogy meg ne bántsa Gabit, kikérdezte Noszlopyt a terveit illetően.

– Minden Gabitól függ. Vagy akarja, hogy a férje legyek, vagy nem. Úgy látszik, még nem döntötte el.

– No de te mit gondolsz? – kérdezte még mindig óvatosan.

Noszlopy elmosolyodott, de ezzel csak a zavarát próbálta leplezni. Azt nem kötötte unokatestvére orrára, hogy tulajdonképpen maga sem tudja, hogy hol áll. Végül is áthárította a felelősséget Gabira.

– Ha azt akarja, hogy feleségül vegyem, részemről nincs akadály.

Pityu, egyik pillanatról a másikra, ingerült lett:

– Ne vedd el feleségül ezt a nőt.

Noémi, Noszlopy legnagyobb meglepetésére, mögé állt.

– Ugyan már! Hiszen semmit nem tudsz erről a nőről. Nekem szimpatikus.

– Neked – mondta lefitymálón Pityu. – Neked mi közöd az egészhez?

Noszlopy elnevette magát:

– Ugyan már... Ő sem döntött még, és én sem. Lehet, hogy pár hónapig is eltart. Sőt, lehet, hogy egy-két évig is. – Majd csaknem boldogan tette hozzá: – Nekünk nem sürgős... És az is lehet, hogy nem lesz belőle semmi sem.

De Pityunak fölszakadt a régi sebe, és nem tudta már kontrollálni magát.

– Én is szlovák lányt vettem feleségül, a Janát. És mi lett belőle? Még a lakásból is kidozott. Tulajdonképpen akkor jöttem rá, hogy mindent szabad. Még hazudni is.

– De hát a lakás nem is volt az övé!

– De naiv vagy – csodálkozott Pityu.

Most is Noémi lépett közbe:

– Más a Jana, és más a Gabi.

Pityu inkább elhallgatott, de az arcára volt írva, hogy Noémi nem győzte meg őt. Akkor azonban már Pityu túlságosan is felkeltette Noszlopy érdeklődését, mintha egy nagyítóon keresztül nézte volna az unokatestvérét. A nagyító alatt megváltoznak a hangsúlyok. Mindig ugyanez van, gondolta szomorúan. Mindig akad valaki, aki fönnakad a horgon. Pityu akadt fenn Noémi horgára, és ha ezt beismerné a drágalátos unokatestvére, akkor többé nem Pityu lenne a neve, hanem Pista vagy István. Noszlopy ez után jobban odafigyelt Noémira. Később azt gondolta, hogy Noémi is játszott a maga szerepét.

Időközben Pityu lecsillapodott.

– Ha úgy látod, vedd el. Még az esküvődre is eljövünk – tette hozzá fanyalogva.

– Csakhogy a házasság, hogy úgy mondjam, meg van áldva. Egy fölsőbb hatalom rendelkezik vele.

Pityu nem értette. Azt válaszolta hát, mint az emberek nagy többsége:

– Úgy jó a házasság, ha meg van áldva.

Noszlopy másnap mindenről részletesen beszámolt Gabinak. Meg hogy milyen nevetésségesen hajolt rá Noémi, akiről ekkor már sejtette, hogy egy hisztérikus szörnyeteg.

Pityu aztán megbocsátott az apjának, legalábbis nagy lépést tett a megbocsátás felé. Persze, ezt nem mondta ki. Szavakban még mindig elítélte, de a szavak és a rejtett valóság között ellentétek mutatkoztak. Egy alkalommal ugyanis így szólt:

– Ha egy kicsit is jóindulatú a bíró, feltételesen szabadlábra helyezte volna.

Igen, kétségtelenül Noémi hatott rá, pedig az apja elégedett volt a kiszabott öt éves büntetéssel. „Bűnös voltam, és Pedro nem tehetett róla. Hát büntessenek meg, álllok elébe.” Noémi is elfogadta az öt éves börtönbüntetést, bár rögtön hozzátette, egészen másképpen fest a dolog, ha nem absztrakt módon tárgyaljuk az ügyet. Hanem, mondjuk, a szlovák–magyar viszonylatban is. De az ilyesmit, sajnos, mondta Noémi, nem ismer a törvénykönyv, és soha egyetlen törvénykönyv sem fogja elismerni, hogy úgy gyilkol az ember, hogy tulajdonképpen bosszút áll, és, mit ad Isten, az ártatlanon áll bosszút. Noha kérdés, hogy

teljesen ártatlan-e az ártatlan, mondta egy kis pátosszal Noémi. Elég zavaros volt a szövege. És az már nem teljesen tetszett Noszlopynak, hogy Pityu igazat adott a lánynak. Szerinte ezt Pityu nem gondolta végig.

Gabi azonban végiggondolta, csak másmilyen irányból. Először nem is értette egészen, mi történt, valamiféle pudvás erkölcsösséget vélt fölfedezni benne, ami ellen teste-lelke tiltakozott. Végül úgy állította be a dolgot, mint egy balesetet, bárki mással előfordulható rövidzárlatot, olyan valamit, melynek máskor nem gyilkosság lesz a vége, hanem csak egy púp marad az ember homlokán.

– Baleset volt – szögezte le. – A bíróságnak tekintetbe kell vennie azt is, hogy nem szándékosan ölt.

– Tekintetbe is vette – mondta Noszlopy. – Azért kapott csak öt évet. Ütött volna kevésbé erősen. Ma per sincs. Azt az ütést a szlovákoknak szánta. Ha tetszik, ha nem, ez az igazság.

– Akkor én is kaptam belőle? – kérdezte vastag iróniával Gabi.

Ezzel a mondatával a lány mérhetetlen feszültséget teremtett, mintha egy rendőr faggatózna ismeretlen tartományokban. Takácsnak, egész egyszerűen, pechje volt. Ráadásul még súlyosbította a helyzetét. Ahelyett, hogy Canossát járt volna, még büszke is volt a tettére. Mindenkinek igaza van, de nem minden időpontban. De vajon ha másképpen viselkedik, másképp dönt a bíróság? A gyilkosság az gyilkosság marad, ha százszor is bocsánatot kér az illető. Noszlopyt egy pillanatra megkísértette a gondolat, hogy a bíróságon eleve meghozták az ítéletet, tudat alatt, mintha ősellenségként szállt volna velük szembe Takács. És ilyenkor nincs kegyelem, gondolta Noszlopy, ugyanakkor mégsem lehet szándékosságról beszélni az esetükben, hiszen mégiscsak gyilkosság történt. És az teljesen mindegy, hogy szándékos volt-e vagy sem. Pityu, amíg Janával volt, húszéves börtönbüntetésre ítélte volna az apját. Haha. Akkor éppen olyan okos volt, mint most, Noémi oldalán, mikor is feltételesen felmentette volna. A nők döntenek a sorsunkról, gondolta. A két butaság közben viszont praktikus volt. Noszlopy irigyelte őt, mert föltalálta magát mindenféle helyzetben. Lassan rájött, hogy ezt a képességét, bármilyen furcsa, az apjától örökölte. Másrészt az apja hajthatatlan volt, mint ő, míg Pityut a nők, hogy úgy mondja, térdén felül és hason alul befolyásolták. És az ezerszer rosszabb, mintha csak úgy haladna nyugodtan, ahogy a folyó.

Ezt meghánytuk-vetettük Gabival, tulajdonképpen többet vizsgáltuk Pityut egypár napig, mint magunkat, de semmilyen következtetésre nem jutottunk. Hogy hiábavaló lett volna? Talán nem. Pityu lakmuspapírként meredt ránk. „Eljátszottunk, mint a kisgyerekek. Ha fehér színt láttunk, akkor aránylag tiszta volt a szerelmünk, ha sárgásat, akkor valaki irigykedett ránk és összeveszített volna, ha meg barnát, sőt feketét, valami súlyos veszély leselkedett ránk, melynek hatalmában áll elpusztítani minket. Igyekeztünk tehát jók lenni Pityuhoz, nem mondani rosszat róla, így a lakmuspapír talán fehér maradt. Gyerekes szenvedély volt, kisiskolás, melyben szenvedélyesen hittünk, annyira, hogy már-már komolyan vettük. Sokat voltunk együtt. Minden nap, és az utolsó időben minden órában.”

Tél és nyár összekeveredett, Noszlopy utólag nem tudta megállapítani, hogy mikor mi történt. Szabadtéri koncertre mentek, aztán eleredt a hó, és Noszlopy hósipkát rajzolt a karmester fejére. Hát nyilván nem egészen úgy volt! De az emlékezés így diktálta, és Noszlopy nagyot nevetett – már újra tudott nevetni! A megbolondult idő behavazza a cselistát, a másodhegedűst és a szenvedélyesen hallgató diáklányt. Egy időn túl az emlékek nem az igazságot közvetítik, hanem az igazságról való fantomképet. Pedig az emlékezésnek van egy igenis pontos része, amelyet nem felejt el az ember, ha száz évig él, akkor sem. Ősz elején történt, amikor még nyári meleg van, de a hajnalok már csípősek. Gabi néhány napra Zsolnára ment, a szülővárosába, útlevelet intézni, és közben meglátogatta a szüleit is, akiket Noszlopy nem is ismert. Majd megismered, mondta Gabi többször is, de sohasem került rá a sor. Pár nap múlva fölhívta őt, és mindent rendben talált. Gabi friss volt és vidám. Két nap múlva újra fölhívta, de az anyja vette föl a telefont. Bemutatkozott – Gabi anyja akkor hallott róla először. Ezt kicsit furcsának találta, nem is hívta többször. Teltek a napok, és ő minden áldott nap elzarándokolt Gabi lakásához, estefelé, amikor már minden madár elhallgat, és vékony bíborcsíkkal búcsúzik a nappal. A kókad virágok napok óta nem láttak vizet, sárgulni kezdtek. Innen tudta, hogy még mindig nem jött meg. Meg a néma csend. Itten másképpen élnek az emberek, mint a nagyvárosi rohanásban, pedig csak egy utca választja el őket, mondta. Aztán délben jött egy levél. Már messziről fölismerte, mert szokásához híven szinte az egész borítékot elfoglalta Gabi írása. Senki nem ír hasonlóan. Érezte, hogy kifut a vér az arcából. Minden elveszett. „New Yorkban vagyok.” Menten megfordult a szoba körülöttem. Először nem is értettem. Ez valami vicc, suttogtam. „Egy évig maradok.” Ez volt a második szög a koporsóban. „Épp aznap jött a felkérés, mikorra az esküvőnket terveztük. Aznap. Nem mertem szólani.” És egy kis játék, amit úgysem valósít meg: „Ha nem tetszik, három hónap múlva visszajövök. Nagyon szeretlek, mindenkinél jobban.”

Ennek már hét éve, és később sem nősültem meg, mondta Szmirnovnak Noszlopy. Ez becsületes dolog volt, jött a gúnyos válasz. Közben Noszlopy nagybátyja is kiszabadult. Akkor azt mondta az öreg Takács: „Mikor negyvenötben földönfutók lettünk, és százezer embert kitelepítettek a semmibe, azt kérdeztem, most mi lesz velünk. Mi nem voltunk fasiszták? Azt mondta az egykori jó barátom, nem tudom. Éhen fogtok dögölni. Én nem tudok rajtatok segíteni. És, már megbocsásson a jó isten, nem is akarok.” ■ ■ ■

Grendel Lajos (1948): író, esszéíró. Legutóbbi regénye: *Távol a szerelem* (Kalligram, 2012). Az *utolsó reggelen* című regénye, melyből a közölt részlet is származik, tavasszal jelenik meg a Kalligramnál.

